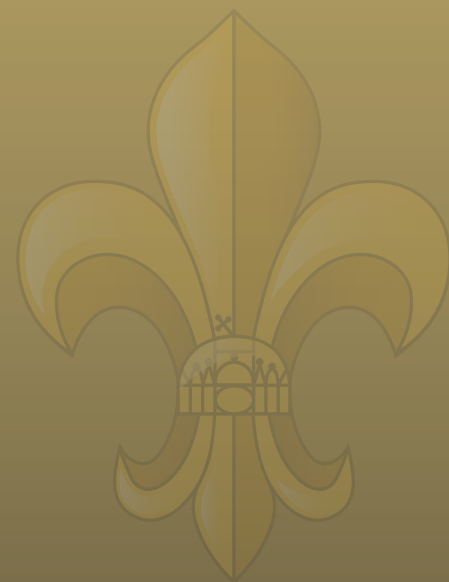

I. A HŐSKOR

I A MAGYAR CSERKÉSZET HŐSKORA

*megalapításától a vági tutajúton át
Trianonig*

...Az alapító nézetei nem alkotak vadonatúj, egységes pedagógiai rendszert a szó tudományos értelmében. Gondolatait a fiatalok számára könnyen érthetően, élettapasztalataival szemléltetve, az idősebb barát segítőkézségét fejtette ki. „Én ezt így csináltam, nekem ez így sikerült, próbáljátok ki!”...

Kezdetek és alapelvek

A cserkészlet 1907-ben született meg Nagy-Britanniában. Egy angol katona, Robert Baden-Powell (a cserkészek között: Bi-Pi) fektette le alapjait. Mindezt az Angliában és gyarmati szolgálata alatt szerzett tapasztalatait és megfigyeléseit összegző Scouting for Boys (Cserkészlet fiúknak) című könyvében írta meg. 1908-ban Brownsea szigetén megrendezte első „kísérleti” táborát az addigra már megfogalmazott tíz cserkészttörvény szellemében. A tábor kiscsoportos rendszerben zajlott, tehát a fiúk 5-6 fős őrsökben (kisközösségekben) sátraztak, s minden őrs legidősebb tagja lett az őrsvezető. Ruházatuk is sajátos volt – rövidnadrág, lilomjelvényes, puha kalap, rövid ujjú, sujtásos ing -, ami későbbi egyenruha elődje volt. Különböző társadalmi körökből huszonnégy fiút vitt táborozni Bi-Pi, kik főként középiskolai tanulók voltak, de volt akadt köztük elit kollégium hallgatója vagy munkásgyerek is. A napirendet a tábori ügyességek, a megfigyelés, a műszaki munkák, az életmentés és játékok gyakorlása alkotta, a lovagi szellem és a hazafiaság jegyében. Bi-Pi maga is részt vett a tábor életében, személyes példát mutatva. Reggelenként a program részeként kudu-kürtjével ébresztette a táborlakókat. A tábor sikere végleg meggyőzte őt arról, hogy jó úton jár. A cserkészlet, avagy ahogy még akkor nevezték, a „boy scout” mozgalom egyre népszerűbb lett Angliában, s növekvő támogatást kapott a hivatalos körök részéről is.

Az alapító nézetei nem alkottak vadonatúj pedagógiai rendszert a szó tudományos értelmében. Gondolatai könnyen érthetőek voltak a fiatalok számára, s mindezeket élettapasztalataival szemléltette – olyan volt számukra, mint egy idősebb barát. „Én ezt így csináltam, nekem ez így sikerült, próbáljátok ki!” – ez a szemlélet hatotta át vezetési stílusát, írásait is. Sok forrásból táplálkozó eszméiben szükségesnek tartotta a fiatalok vallásos nevelését,

Menetelő brit cserkészfiúk

de ellenzett minden megkülönböztetést a felekezetek között. Pedagógiai nézeteinek fő jellemzői a gyermekközpontúság, a serdülők életkori sajátosságainak figyelembevétele, az öntevékenységre és önállóságra szoktatás, az egyéni és közösségi nevelés összhangjának megteremtése, a nagyfokú bizakodás (pedagógiai optimizmus) és a gyakorlatiasság voltak. Nézetei azok nyitottsága, rugalmassága, alkalmazhatósága miatt széles körben, több kultúrában is értelmezhetőnek, követendőnek mutatkoztak, ugyanakkor biztos elvi alapokat fektettek le, megalkották a cserkészeszmenyt.

A Chief – a főcserkész – „nagy játéknak”, „gyógyító pirulának”, „izgalmas kalandnak”, „serdülő életformának”

szánta a cserkészletet, amely ezzel a gyermekkori és ifjúkori élményvilággal is igyekszik megalapozni a felnőtté válás tartalmát. „A cserkészlet az, ami a boldogság elérésének egyik biztos földi útja... ami bátorságot, tettekésséget, önállóságot, megfontoltságot jelent, voltaképpen maga a cserkészszellem” – magyarázza A boldogulás ösvényein című művében. Ezt az életformát az egyénnek kell átélnie a közösségben. Ez a közösség sajátos élményekkel, eszményképekkel, törvényekkel, fogadalmakkal, jelképrendszerekkel rendelkezik. Aki csatlakozni kíván a mozgalomhoz, annak meg kell ismerkednie velük, elfogadhatóságáról a gyakorlatban meggyőződni, majd követni – lehetőleg egy életen át.

A mozgalom tagjai a közös értékeket vallanak, közös alapokra (cél, alapelv, meghatározás és módszer) építkeznek és számtalan közös élmény köti össze őket, s mindezek mellett jelképrendszerük is közös. Így például a cserkészlilom a cserkészek által követendő „helyes utat” szimbolizálja. A ruházat zöldsárga színe a tavaszi természetire utal. A „cserkészkezfogás” bal kézzel történik, mert az áll „közelebb” a szívhez, jobb kézzel pedig tisztelegéssel köszöntik egymást a cserkészek. Köszönéskor a jobb kézen felemelt ujjak – a cserkészjel – kötelességeinkre emlékeztetnek (Isten, haza, embertárs). A

„Jó munkát! köszöntés és a Légy résen!” jelszó a mindennapos cserkésztevékenység lényegére hívja fel a figyelmet. A cserkészttörvények a gyerekek, serdülők számára is közérthetően összefoglalják a cserkészlet fő követelményeit.

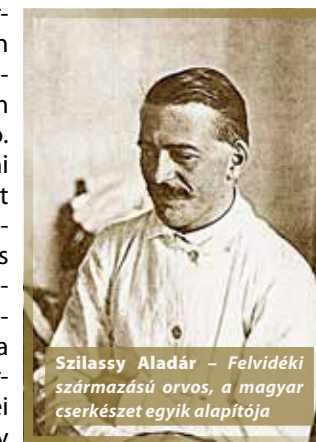
Hazai törekvések és a szövetség megalakulása

Magyarországon 1909-ben jelent meg a cserkészlet. Ebben az évben fordította le a nagybecskereki gimnázium tanára, Králik László az alapító Robert Baden-Powell máig alapvető művének, a Scouting for Boys-nak egy jelentős részét, s azt az iskola értesítőjében meg is jelentette. Bár kevesek számára, de ekkor lett hozzáférhető magyar nyelven is a mozgalom alapvetése. Ekkor ültette át az angol scout megnevezést magyarra a máig használt „cserkész”

Králik László - aki elsőként ismertette magyar nyelven BiPi Scouting for Boys c. könyvét

cserkészcsapatot. 1912-ben azonban fiatalon elragadta a halál ezt a tervekben gazdag cserkészvezetőt. A cserkészmozgalom magyarországi híveinek másik központja a katolikus egyház támogatását élvező Zászlónk című ifjúsági lap és a budapesti Regnum Marianum közösség volt. Két vezéralakja: Radványi Kálmán, egy kitűnő szerkesztő és Izsóf Alajos, egy elpusztíthatatlan energiájú, örökmozgó pap, tele kezdeményező erővel. A Zászlónk 27 ezres példányszámaival, vonzó külsejével, igényes és sokoldalú anyagával nagyhatalom volt a tanuló ifjúság körében. A cserkészlet magyarországi megismertetésében, elterjesztésében kiemelkedő szerepet játszott. Munkatársai között nevelkedett Márton Lajos (a mozgalom Mártonkája), a külföldön is ismertté vált rajzoló. A Regnumban figyelték a cserkészlet lélektani hatását, és a Zászlónk ezeket a tapasztalatokat továbbította olvasóihoz. Ugyanilyen fontos teret volt a piarista gimnáziumok cserkészlete is az alig huszonnégy éves paptanár, Sík Sándor vezetésével. Sík Sándor tehetségéről és emberségéről, ifjúságszeretetről és megértéséről csak a legnagyobb elismerés hangján szólnak rendtársai, tanítványai, elvi ellenfelei és hívó ismerősei egyaránt. Az első cserkészcsapatokat tehát így

Szilassy Aladár – Felvidéki származású orvos, a magyar cserkészlet egyik alapítója

...A cserkészet: játék! A gyerek hadd maradjon meg gondtalan gyereknek. „A cserkészet igazából csak addig cserkészet, amíg nem lép ki a fiú világából, és amíg nem akar mást – éppen a felnőttek világából – beléje csempészni, másrészt pedig a fiú életformáját hiánytalanul meg is megteremti.” ...

Sík Sándor – a Budapesti Pia-rista Gimnázium cserkészcsapatának első parancsnoka

a református és a katolikus egyház keretein belül hozták létre, amiket rövid időn belül követett a budapesti tanítók és tanárok által létrehozott Magyar Őrszem mozgalom csapatainak megalapítása. A Magyar Őrszem hívei helytelenítették a cserkész elnevezést, mondván: a forscouting kémlelést, megfigyelést jelent, a cserkészés pedig vadászati műszó. Az elvek azonban változatlanok maradtak. Mindegyik csapat magára nézve kötelezőnek érezte a cserkésztörvényeket, noha ekkor még több változata is érvényben volt. Az önálló zsidó cserkészet is megjelent Bing Ede János és a Kanitz testvérek vezetésével. A több szálon elinduló cserkészmozgalomnak vezetőinek rá kellett döbbsenüik, hogy csak közösen, az egész mozgalom egységesítésével, annak országos

Kánitz István és csapata

kiépítésével és meghatározó szerepük érvényesítésével tudnak érdemben továbblépni céljaik érdekében. Ez nem ment könnyen. A tárgyalások végül 1912 őszén egyre bizalmasabbakká, barátságosabbakká váltak. Az érdekelt magyar cserkészvezetők, köztük Izsóf Alajos, Megyericsy Béla, Papp Gyula és Sík Sándor 1912. december 28-án egy

A Zászlónk néven terjesztett katolikus diáklap „Fakadó rügyek” c. rovatának fejléce 1913 szeptember és 1914 január között

alakuló konferencián gyűltek össze a budapesti Kálvin téri református templomban. Véglegesen és határozottan állást foglaltak az angol cserkészet, mint típus mellett, természetesen kezdettől fogva nyomatékosan hangsúlyozva a mozgalomnak magyar és krisztuskövető voltát. Ennek eredményeként közösen megfogalmazták a cserkésztörvények magyar változatának végleges szövegét, amit az Ifjúsági Testnevelés c. lap 1913. 2. számában közölnek, amely immár – mint közös megállapodás – „minden olyan magyar fiúra kötelező, aki cserkész akar lenni”. Az ekkor megalakuló Magyar Cserkész Szövetség a Magyar Őrszem mozgalom vezetőivel is tárgyalásokat folytatott a fenti célok érdekében, mely eredményeként 1913. június 28-án került sor az egyesítő közgyűlésre. A két mozgalom egyesítése kifejezésre jutott nevében is. A Cserkész-Őrszem Szövetség új szövegezésű fogadalom, törvény, alapszabály és szervezési útmutató alapján kezdte meg a csapatok átszervezését és újjak toborzását. Az egyesülés azt jelentette, hogy 1913 nyaratól Magyarországon csak egyetlen központja volt a mozgalomnak, meg volt minden remény arra, hogy a mozgalom egységét minden tekintetben módosítani lehet. 1914. július 28-án viszont kirobbant az első világháború, s ez a magyar cserkészörszem-mozgalom életében is új helyzetet teremtett.

A hétköznapi cserkészmunkáról

A cserkészet ős- és hősorában, az 1910-es években, ha egy fiú cserkészújonc akart lenni, egyszerűen jelentkezett és ígéretet tett bizonyos hibáinak kijavítására. A parancsnok kézfogással a csapatba fogadta, ámde csak két hónapos próbaidőre. Ha két hónapig jól viselte magát, akkor végleg befogadták, és fogadalmat tehetett: hú lesz Istenhez, királyához és a hazájához; mindenkinek segít, aki segítségre szorul; megtartja a törvényeket.

Az őrök, rajok, csapatok egységes országos szövetségi hálózat és központ hiányában szinte teljes önállóságot élveztek. Az első hónapok, évek tele voltak családi izgalmakkal. Ki tudja leírni azt az örömet, amit azok a fiúk éreztek, akik először kapták meg Angliából a valódi cserkészfelszerelést: a magyar mozgalom történetében oly nagy hírnevet szerző széles karimájú kalapot, a 170-180 cm hosszú cserkészbotot, sárga inget, kék nadrágot és zöld nyakkendőt! A járőkelők, fiatalok és idősek egyaránt, csodálkozva figyeltek föl ezekre a különös felszerelésben járó fiúkra. A viccelődésnek, gúnyolódásnak sem

A 2. sz. Budapesti Kegyesitanítórendi Gimnázium csapatának farkasvölgyi kirándulása, 1913. szeptember

volt híja. Amikor megjelentek az első nagykalapos fiúk, a járőkelők kinevették, kicsúfolták őket: „Itt jönnek a csirkászok!” Főzésről, térkép alapján való tájékozódásról, a napi jótettek saját értelmezéséről a korabeli sajtó cikkei és satirikus karikatúrái plasztikusan szólnak. De a fiúk többsége – s ez is mutatta a cserkészet vonzerejét – kitartott, a nagyközönség pedig lassan megszokta őket. Az első lépéseket csaknem mindenütt így tették meg.

Mi tette ily vonzóvá a mozgalmat?

A cserkészet: játék! A gyerek hadd maradjon meg gondtalan gyereknek. „A cserkészet igazából csak addig cserkészet, amíg nem lép ki a fiú világából, és amíg nem akar mást – éppen a felnőttek világából – beléje csempészni, másrészt pedig a fiú életformáját hiánytalanul meg is teremti.”

...*„A vezető személyisége, egyénisége mindennél fontosabb. Ő formál a gyerekek társaságából közösséget, olyan közösséget, amelyet a fegyelem, a közért munkálkodó önfeláldozás, a tiszta erkölcs, az élni akarás, a hit és a mindennapok hősiessége jellemez”...*

S mi kell az igazi jó játékhoz? Egészséges környezet és egészséges, nagyszerű tevékenység, természetszeretet és erdei élet. Kellenek hozzá még jó vezetők, akik ismerik és nagyon szeretik a fiatalokat. A serdülő fiú és leány tántoríthatatlanul hű, ha jól érzi magát. Ez manapság kisé hihetetlen, hiszen 15-16 éves kamasz gyerekeink már nem tudnak játszani. Legalábbis láthatólag. A jó módúak elkényeztetve, a szegényebbek magukra hagyva, de legtöbbjük támasz és segítség nélkül „létezik”. Ezen segít egy ilyen nevelő módszer. A cserkészlet nem elmélet, hanem mindenben és mindenkor gyakorlat! A cserkészlet eleven példaadással nevel. A cserkészlet valójában életfelfogás és életmód. Ha ezt és ezt így és így teszed, cserkész vagy. Ha nem így cselekszel, kizárod önmagad. A cserkészlet soha nem akart – és nem is képes – sokaságot mozgósítani. A cserkészlilium nem nagy tömegeket, hanem olyan fiatalokat akar maga köré vonzani, akiknek fontos önmaguk fejlesztése, a közösségben és közösségért való önkéntes munka – tehát nem átférmálni akar,

hanem az elhivatottakat gazdagítja. Úgy tartja, hogy az egészséges, acélos test hordozhat leginkább igazi jellemet és művelt emberfőt. Csakis arra nézve kötelező a cserkész életmód, aki azt önként és szabadon választotta. A serdülő fiatal legnagyobb vágya a szabadság, ezért nem veszi jó néven, ha korlátozni akarják. Egészen más a helyzet azonban akkor, ha ő maga, önként vállalta a szabályokat, a kötelességeket, a kötöttségeket és a lemondásokat.

Az önkéntesség a cserkészlet legnagyobb ereje. Az önkéntesség mellett a legfőbb kíváncsi az önzetlenség és az önfeláldozás. Természetesen szó sincs arról, hogy a cserkészlet valamennyien makulátlan emberek lettek volna. Legtöbbjük azonban egy lélekkel dolgozó igaz férfi volt, akik a foglalkozásokat minden fizetség nélkül vezették, hiszen díjazott tisztviselők csak a Szövetségben és a cserkészkerületekben voltak.

A gyerekek kedvelik a kis közösségeket és kerülnek a csordaszellemű tömeget. Több mint fél évszázada vallja a pedagógia is az egyéni foglalkozás rendkívüli előnyeit. A cserkészletben nem az a cél, hogy nagyszámú legyen a csapat, hanem az, hogy a cserkészlet törvényét magukénak érző fiataloknak minden lehetőséget megadjunk a egyéniségük fejlesztésére és kiteljesítésére! Hogyan tehetjük ezt? Elsősorban példaadással.

A vezető személyisége, egyénisége mindennél fontosabb. Ő formál a gyerekek társaságából közösséget, olyan közösséget, amelyet a fegyelem, a közért munkálkodó önfeláldozás, a tiszta erkölcs, az élni akarás, a hit és a mindennapok hősiessége jellemez.

„A cserkészlet munka legfőbb értéke, hogy egységbe foglal: az egyént a társadalomnak ajándékozza. A cserkészlet törvények is mind arra irányulnak, hogy a fiatal, nyers, önző egyént,

mint egy véletlenül talált érdes kavicsdarabot, belecsiszoljuk a társadalomba, a köz nagy mozaikképébe. (...) Hiszünk az aranyos lilium embert alakító sugárzásában! (...) A cserkészlet egyik legnagyobb értéke, hogy erősíti bennünk a közösségi érzést, és olyan tevékenységre készítet, amely a társadalom bajait akarja orvosolni.”

A nevelés mindenkor rendkívül nagy felelősség, és a nevelőnek sziklaszilárd alapon kell állnia, ha jellemeket akar kiadni a keze alól. A mélyen és őszintén vallásos ember állhatatos és szilárd, ugyanakkor önfeláldozó és önzetlen, törekszik a jóra, embertársai megsegítésére és szeretetére. Semmilyen körülmények között sem durva és kegyetlen. A cserkésznevelést ezért ültették hazánkban keresztény talajba. S azért is, mert a régi, kiváltságokkal teli magyar társadalomban így valósulhatott meg legigazibban a cserkészdemokrácia. Az eszményi cserkészlet művészi eszközökkel is igen sokan megjelenítették. Egy példa a sok közül:

*Láb, mely hangtalanul lépked,
Szem, mely mindig mindent lát,
Fül, mely hallja szél, ha rezdül,
Szív, mely érzi más baját.
Üdv néked, cserkész bajtárs,
Erről ismerem reád!*

Ezt az „eszményi cserkészlet” írja le a cserkészlet törvény és rajzolta ezer és egy formában a cserkészlet zászlajok, -albumok címlapjain, lapjain, levelezőlapokon, bélyegeken és különféle kiadványokon, plakátokon a magyar cserkészlet legismertebb grafikusai, a már említett Márton Lajos.

A magyar cserkészlet összlétszáma 1914-ben 3000–4000 körül mozgott. Ehhez hozzáadva a családtagokat, rokonokat, és szimpatizánsokat, mintegy 15000 körül lehettek azok, akik közelebbről is megismerheték és vállalták a mozgalmat. A sajtó – különösen az ellenséges és csipkelődő magatartását tanúsító – akaratlanul is szélesebb körökkel ismertette meg a cserkészletet, illetve a cserkészlet egyes vonásait, amelyeket

az egészsből kiemeltek. Szinte „divatba hozták” a cserkészletet. Neves zsurnalisták és írók, élen Molnár Ferencsel, annyi „rosszat” mondtak az új kezdeményezésről, hogy egyre többen lettek kíváncsiak rá. A cserkészlet 1914-ig elsősorban a magyar társadalomnak kis- és középpolgári, államhivatalnokai, értelmiségi csoportjai ismerték meg. A cserkészlet legelső hívei ekkor még eléggé magukra hagyatottan folytatták harcukat, bár sokat tettek a nélkülözhetetlen társadalmi „háttér” kiszélesítése érdekében.

Az első országos vállalkozás: a vági tutajút

A csapatalakulások időpontjából kitűnik, hogy 1913-ban vett lendületet a mozgalom. Ennek az évnek nyarán, 1913. július 1-jén Sík Sándor állt a vági tutajút szervezésének élére, mely nagy mérföldkő volt a mozgalom pedagógiai tapasztalatgyűjtésének szempontjából is.

A cserkészlet csodálatos szépségét nem kis mértékben a mozgalmassága adja, ami egyúttal sok mozgással is jár. Az alapelvek közé tartozik, hogy mozogjon a kar, a láb, járjon az ész, dobbanjon a szív! A mozgalmas élet iránti igény hozta létre már a kezdet kezdetén a mozgótáborozást. A világ alapos és élvezetes megismerésére mozgótábor vagy külföldi táborozás a legragyogóbb eszköz. Más a terve, más a célja, más a felszerelése, mint az állótáboroké. A legfontosabb cél világos kitűzése, a pontos útirány meghatározása részletes turista- vagy katonatérképek alapján. Mindenre gondolni kell, mindent meg kell szervezni. A tábor résztvevői vonaton, hajón, repülőn is mehetnek a távolabbi cél felé, de a valódi cserkészlet elsősorban kerékpárral, gyalog vagy csónakon megy. Az első hazai mozgótábort is ennek szellemében rendezték meg.

Az utolsó békeév nyarán, 1913. július 4-én Budapestről egy csapat fiú indult vonattal a történeti Magyarország északi tájaira, a Vág menti Kralovánba, azzal a céllal, hogy onnan a sebes zúgókkal és örvényekkel teli Vágon tutajokkal jöjjenek le Komáromig. A százöt fiatal vasúton ment Alsókubinba. Tovább indulásuk előtt szentmisén vettek részt, majd a vármegye alispánja búcsúztatta őket. Kralovántól hat hatalmas tutajon cserkésztek tizenhét napon át.

...Ily szárazföldi kirándulás mesés szurdokok között, majd lélegzetel-állító izgalmak a tarajos hullámok tetején, s mindennap finom ételek, bőséges uzsonnák. És tiszta tekintetű, egymásért dolgozó, egymást szerető, kemény magyar fiúk jókedvű dalolá-sai, játékaik...

A parancsnok, Izsóf Alajos így összegezte a tanulságokat: „Megtanultuk tisztelni, ami nagy, óvakodni attól, ami fé-lelmetes, szeretni azt, ami jó. És ezt nem úgy tanultuk meg, hogy valaki mondta, azt úgy szívtuk be az ózondús fenyvesi levegővel, átszűrődött a pórusainkon, végigrezgett idegein-ken, vérünké lett.”

Karle Sándor, az MCSSZ első vízicserkészcsapatának (Ko-márom) parancsnoka írja beszámolójában: „Délután 3 órakor már Kralovánban voltunk, ahol már készen s fe-nyőgallyakkal feldíszítve várt bennünket hat pompás tu-taj, hogy 17 napig hordozónk és hajlékunk legyen. 19-19, azaz összesen 38 szál válogatott, illatos fenyőből volt ösz-szeállítva s az elején, közepén, végén odaszegezett kereszt-gerendák, s hatalmas tölgyfagúzsok szorították össze. A középtűt levő szabad téren volt a tűzhely, tőle balra egy deszkabódé, melyet cserkészhumorral „hálóterem”-nek neveztünk; a tűzhelytől jobbra az ebédlő és nappali sátor,

melynek egyharmadát az élestár foglalja el. Az első evezős felé eső részen volt a tutajos „sífszkapitányok” hálólhelye. Miután elrendezkedtünk a tutajon és zsúppal jól kibéleltük hálótermünket, a takarodó hangjára álomra hajtottuk fe-jünket. A reggeli riadó szavára a kirendelt naposok rögtön szaladtak az első tutajra, az élélmezési főbiztoshoz: Mert aki korán kel több tejet lel!

Reggeli után a szakácsok tüzet raknak, keverik a rántást, a kukták krumplit pucolnak, babot hüvelyeznek, edénye-ket súrolnak, fát aprítanak, söpörnek s rendbe hozzák az ebédlőt; a többiek pedig ez alatt vizet hordanak be, vásá-rolnak, olvasnak, naplót és levelezőlapokat írnak, rajzol-nak, botanizálnak (növényismeret), rovarokat gyűjtenek, sportolnak. A komáromiak kedvelt sportága a szalmapóló volt, ami abból állt, hogy a hálóterem szalmaporondján egymás fejéhez vagdalták a magukkal vitt vízipólót. Ezt a sportot különösen esős időben kultiválták, de annyira megkedvelték, hogy szép időben úgy kellett kirendelni őket a szalmaporondról a szabad levegőre(...) Kralován apraja-nagyja kinn állott a parton, a cserkészek pedig a tutajokon. Főparancsnok beszél a cserkészeknek azokról a gyönyörű-ségekről és megpróbáltatásokról, amelyek a hosszú úton rájuk várnak. Erre mozsárlövések között elindult a flotta Kralovánból”

A Vezér tutajon zöld liliomos zászló lengett, utána kö-vetkezett a Sasok tutajja, majd a Fecskéké, a Vadgalam-boké, a Turuloké és végül Sólymoké. „A sok Pista miatt a pestiek a mi tutajunkat, amely különben a „Turul” nevet viselte „Pista-tutaj”-nak keresztelték el” - írják egy he-lyütt a komáromi fiúk. Hamarosan jött az életveszélyes sztrechnói szoros. A szakadó eső ellenére is magas volt a jókedv. Július 10-én napsütésben kötöttek ki Zsolnán. A tutajok ki voltak világítva, őrtüzek rőzséi pattogtak a susogó víz dalolását színezve. Majd tovább mennek a több mint 300 km-es vízi úton. Gyorsan kialakult az élet

a deszkával fedett tutaj bódék kis világában, sőt ezek tetején is. Megalakultak a „sütemény klubok”, a „konyhakalózok” – útjukra keltek a „víz felderítők” (ivóvizet szerezni), éreztették hatalmukat a fősza-kácsok, megalakult a vodacsek-rend, felszerelték a Sasok gyönyörű villanyvilágításukat, a kis Márton-ka művészi érzéssel ékesítette a flottát és szárnyra keltek az első cserkésznoták és cserkészversek.

A 17 nap alatt töménytelen volt az élmény, felejt-hetetlenül sok a kaland. A Vág felső szakaszán na-ponként csak 2-3 órát haladtak tutajjal, így bőven akadt idő a környező hegyvidéket bejárni. Kreuczer Gusztitól (a Sasok tutajának krónikása) olvashatjuk:

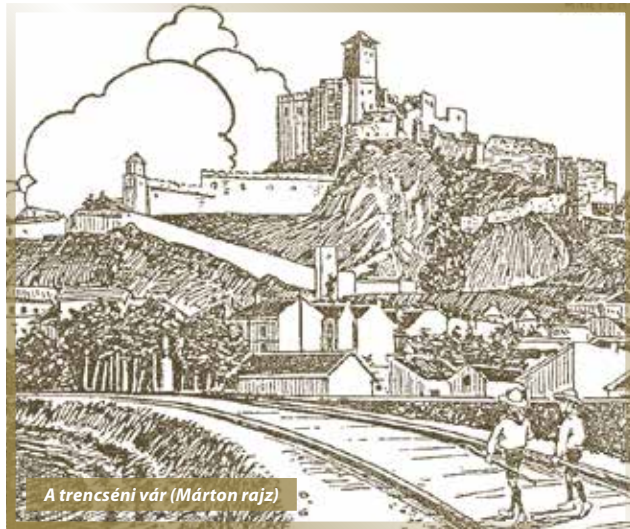
„Július 11. Ez volt a leggyönyörűbb napunk. Kora reggel indulunk Zsolnáról. Peredmérnél kikötés. Be, a szulyói völgybe egésznap cserkészmarsra! Ah, ez pazar! Napfény aranyozza be a kanyargó pa-takot, napfény csillog a harmatos fűvön. És a fény, a csillogás derűt áraszt. A reggel üdesége tükröződik a vidéken. Mintha az előttünk meredező évezredes kőbálványok is megfiatalodnának... Hosszú vonal-ban kanyargunk a sziklafalak közt. Hajdani belten-ger fenekén vagyunk. Kanyargó, meredek ösvénye-ken kapaszkodunk hegyről-hegyre. Körülöttünk fenyvesek, a maguk érintetlen eredetiségében. Kusza rendetlenségben nőtt fák között, páfrányok zöldjéből kirikít egy-egy galóca-gomba, egy mohá-val benőtt szikla. Oly jó volna leülni egy kőre és hallgatni a fák suttogását, ábrándozni a bicegő rigóval. A füves hegyoldalakon kolompoló csordák leg-elésznek. A tót pásztor elnyújtózkodva tilinkózik a lelke szerint kitalált dalo-kat. Valahonnan egy malom zúgása hallatszik ide. És ez nekem oly felséges!”

Ily szárazföldi kirándulás mesés szurdokok között, majd lélegzetelállító izgal-mak a tarajos hullámok tetején, s mindennap finom ételek, bőséges uzson-nák. Tiszta tekintetű, egymásért dolgozó, egymást szerető, kemény magyar

fiúk jókedvű dalolásai, játékaik. A Vág mentén lévő várakat is megtekintették. Volt olyan nap, amikor három várat is megnéztek, köztük Trencsénvárat, Csák Máté egykori székhelyét. A napokig tartó szakadó eső, amely a jól előkészí-tett hálók födelén is becsurgott, felhigította a bablevest, kökeménnyé mere-vítette az esőköpönyeget, füstös lángtalanná a tüzelőfát, sem tudta elven-ni a fiúk jókedvét. Voltak nagy cserkészgyakorlatok is, pl. Trencsénteplicen, díszbevonulások a trencsényi és a beckói várba, színelőadások Pöstyénben, vendégeskedés Vághosszúfaluban. Kreuczer Gusztíírja a következőket is:

...A vízcserkészek nem egyszerűen a szabadban viháncoló vadevezősök, hanem vízhez értő szakemberek, akik nemcsak kirándulnak, de tervezett túrákat tesznek és élvezik a természetes életmód szépségeit. Az egyhangú és egyoldalú szobaélet helyett a szépséges vízvilág élményeit választották, ami egyben komoly, sőt, hősiességüket, morzsákkal beérni tudó igénytelenséget is igényelt...

A trencsényi vár (Márton rajz)

Díszbevonulás a beckői várba (Márton rajza)

„Július 19. Délelőtt. Nagy csata folyik most a hosszúfalusi vizeken. Minden csónak a vizen van és pártokba szövetkezve traktálja az ellenfelét friss, hideg vágvízzel. Némelyik csónakban már bokáig érő vízben evez a legénység. És ez a hűvös lábvíz feledtet velük minden rájuk zúduló vizet. (Hisz úgylis úszóruhákban vannak.) Csak affelől gondoskodnak, hogy a másik is kapjon egy keveset.

A tutajok népe pedig „messzehordó” bögrékkel, bográccsal, hatalmas deszkákkal locsolja az ellenséget. A tutaj-evezőknél most fiúk vannak és vezetik a tutajt a szorongatott csónakok mellé s a felhevült ellenség csak akkor eszmél, mikor az ellenfele tutajának özönvizét érzi a hátán. A tótok a kalyibájuk deszkája alól nevetik az egészet. Bizony van is itt mit nevetni.”

Karle beszámolójában olvashatjuk: „Vágmedencén az egész falu lakossága ünnepőbe öltözve fogadta a cserkészeket, akik vidám nótáikkal és mutatóvanyáikkal szórakoztatták és tanították a népet. Az egyszerű, jószívű falusi nép által szívből adott ebédet tréfás felköszöntők, dalok fűszerezték. A nótázásban a komáromi Turulok kitűnő Stolwerdalárdája aratott nagy sikereket. A kirándulás koronája volt a vágosszúfalui „Te Deum” főparancsnokunk, Izsó Alajos szülőföldjén. Július 17-én Ajtics Horváth Dezső orsz. képviselő vendégelte meg fejedelmi módon az expedíció tagjait. Itt megtudták a cserkészek, hogy szeretett vezérüknek másnap lesz a születésnapja. Lampionos menettel vonultunk át Hosszúfalura szülőházába. A kisebbek nevében Erdélyi Pista köszöntötte föl a „Zászlónk” szerkesztőjét azon az udvaron, ahol gyermekéveit töltötte, ahol megtanulta mindazt, amire csak az édesanyja, édesapa és a szülőföld taníthat meg. Az ünnepélyes Te Deum után az Izsó család szívesen látott vendégei voltak a cserkészek.”

Végül megérkezés Komáromba, amit Karle Sándor így írt meg: 1913. július 21-én d. e. 10 óra tájban szokatlan

nagy élénkség verte fel a kis Szunyog-csárda környékét. Ekkor érkezett Komáromba a Zászlónk tutajflottája a cserkészfiúkkal. Keszegfalva táján a komáromi regatta mozsárdurrogása üdvözölte őket. A megérkezés után elfogyasztották az útközben elkészített tojásrántottát s kirakták a partra a hátizsákok és köpönyegek, plédek rendes poggyászán kívül a hatalmas üstököt, konyhai edényeket, élelmiszeres ládákat, sátorponyvákat, köteleket, mentőöveket, csónakokat, hogy aztán a bécsi hajón szállítsák Budapestre. Miután ünnepélyesen búcsút vettek a tutajoktól, trombitaharsogás és dobpergés mellett indultak a komáromi cserkészek vezetésével a városba, ahol a közönség élénk érdeklődéssel kísérte őket.”

Ez volt az első nagyszabású magyar cserkész-mozgótábor. Bakonyi István így emlékezik vissza a tutajútra az 1990-s években a Verőcei Tükör oldalain megjelent írásában: „Anyai nagyapám egy olyan fatelepet vezetett fiatalabb korában, amelyik lehetővé tette, hogy 1913-ban a Zászlónk újság szervezésében cserkészek tegyenek tutajon utazást, itt táborozva. A gyerekek szalmán aludtak, s bizonyára sok szép élménnyel gazdagodtak. Amikor a tutajt elhagyták, s a szalma is eltávolításra került, anyám elbeszélése szerint nagyon sok finom csokoládé maradt vissza a tutajon, ezen a telep dolgozóinak gyerekei osztottak. A trianoni határ is közrejátszott a tutajozás megszűnésében. Magam a XX. század 30-as éveiben láttam utoljára tutajt a Dunán.”

A tizenhét napig tartó tutajcserkészlet fényesen sikerült és minden baleset nélkül folyt le. Ez a biztonsági intézkedéseknek, kiváló szervezésnek és kitűnő cserkészfegyelemnek köszönhető. Az egymást szerető, megértő, támogató társaság tagjai nehéz szívvel bár, de azzal a büszke tudattal vettek búcsút a tutajoktól, hogy az első nagyszabású magyar cserkész-táborozásban ők is részt vettek.

A víz mindig is a cserkészek legjobb barátja volt. Angliában a „sea scout”-oknak, a tengeri cserkészeknek külön szervezetük volt, de nálunk is igen gyorsan rendkívül népszerű lett a vízcserkészlet. A vízi életben van hajósromantika, egészséges, természetes életvitel, veszélyeket legyőző állhatatosság,

A Vági tuajúton résztvevők egy csoportja

egymásért minden körülmények között felelősséget vállaló szolidaritás. A mozgótáboroknak mindig is egy különleges formája volt a vízitábor, függetlenül attól, hogy az hazai területen vagy külföldön zajlott. A vízcserkészek nem egyszerűen a szabadban viháncoló vadevezősök, hanem vízhez értő szakemberek, akik nemcsak kirándulnak, de tervezett túrákat tesznek és élvezik a természetes életmód szépségeit. Az egyhangú és egyoldalú szobaélet helyett a fiatal cserkészek a szépséges vízvilág élményeit választották.

A cserkész túráknak, cserkész-táborozásoknak egyik fő lényege, ki kell szakadni az otthoni környezetből, és közben meg kell maradni lélekben is cserkésznek. A cserkész hívő, érzi, védi és élvezti Isten nagy alkotását, a természetet.

...A cserkészportyáknak, cserkész táborozásoknak egyik fő lényege, ki kell szakadni az otthoni környezetből, és közben meg kell maradni lélekben is cserkésznek. A cserkész hívő, érzi, védi és élvezi Isten nagy alkotását, a Természetet. De tudja jól: a természet része az ember is...

De tudja jól: a természet része az ember is. Ezért, amikor táborozik, nem nyaral, nem él vad és rendetlen életet, nem igyekszik családiásan elhelyezkedni, hanem teremt és dolgozik. A cserkész tábor a cserkészek saját, külön világa. Szárazon, vízen vagy levegőben egyaránt az önmegtagadások, a lemondások és a megpróbáltatások iskolája, s mindezek mellett a vidámság és jókedv időszaka, ezért felülmúlhatatlan.

A vági tutajút, akárcsak az 1914-es gyalogos mozgótábor Felvidéken, Breznóbányán hatalmas élményt nyújtott a résztvevőknek, még jobban ráirányította a nagyvilág figyelmét a mozgalomra. A tutajút legnagyobb jelentősége mégis abban állt, hogy a mozgalom Sík Sándorék köré csoportosuló fiatal vezető gárdáját emberileg közelebb hozta egymáshoz. Az ígéretes folytatás azonban késett. Az első világháború kirobbanása megtörte a cserkészországmozgalom fejlődésének lendületét.

A Pajta – az 1914-es mozgótábor breznói szálláshelye

Pihenő Tátrafüreden az 1914-es mozgótábor során

Az első világháborútól Trianonig

A háború kitörésének híre sok csapatot a táborban ért. „A mozgósítás napjaiban a főváros és a vidéki városok utcái zöldessárga ingektől, vörös, zöld, sárga nyakkendőktől(...) tarkállottak(...) Most látszott csak, mennyi cserkész volt, akiket eddig semmilyen címen sem lehetett egyszerre összehozni.” A felnőtt vezetők egymás után kapták a behívókat. A szövetségi munka rövidesen lehetetlenné vált. A csapatok fennmaradását, így központi képviselőt is többnyire a 13-16 éves őrsvezetők, segédőrsvezetők látták el – sikeresen. Az idősebbek kényszerű távozása a mozgalomból gyors előlépést biztosított ennek a cserkészgenerációnak, akik közül sokan a mozgalom későbbi irányítói lettek. A cserkészet a szeretet jegyében csatlakozott a háborús erőfeszítésekhez, bizonyítani kívánta, hogy „angol” eredete ellenére jó hazafi, honvédő polgár. Ezt tették mindenütt a nemzeti cserkészmozgalmak. Hátországbeli munkájuk a mentőszolgálatból, hadifontosságú

Mentőszolgálatos cserkészek a Keleti pályaudvarnál

gazdasági tevékenységből és bizonyos közigazgatási kisegítőszolgálatból állt szerte az országban, így a fővároson kívül pl. Komáromban (a mai Révkomáromban) is. A mentő cserkészeknek három feladata volt: a sebesültek „kivagónírozása”, személyi lapjaik kitöltése, valamint testi-lelki felüdítésük. Ásóval, kapával felszerelt cserkészek jelentek meg a főváros üres telkein is. A parlagterületeken nemsokára gazdasági kertek virítottak, segítve az akadozó közelítést. Bekapcsolódtak a gyűjtőakciókba. Feltűnést keltettek, amikor kocsikkal megjelentek az utcákon. A kocsikat orosz lovak húzták, a bakon hadifogoly

kezében volt a kantárszár, hátul cserkészek nemzeti és cserkészzászlókkal, egyikük fújta a trombitát. Ez a hangszer figyelmeztette a szilveszterező polgárokat, hogy a mentők javára illő adakozni. Mint rendezők is hasznosították magukat.

A cserkészek háborús munkája, az újabb és újabb évfolyamok harcba parancsolása nem akadályozta meg a cserkészkedést, csupán összezsugorította, lassította, bizonyos vonatkozásokban visszavetette azt. A Cserkész-Őrszem Szövetség 1916-ra már formálisan sem létezett. A kormányzat csak a háború után kívánta jóváhagyni a szövetség agyonmódosított alapszabályát, a csapatok – főként a regnumi és a piarista csapatok – önállóan éltek, kísérleteztek. A hazai cserkészetet a teljes szervezeti széthullás veszélye fenyegette. 1917-ben jelentős fordulat következett be a szerényen elégedő mozgalom életében: megalakult a Magyar Cserkészcsapatok Háborús Bizottsága. Létrehozása nem ment könnyen. A bizottság megalakulásának döntő mozzanata volt az 1917. szeptember 23-án tartott megbeszélés, amelyen huszonkét vezető vett részt és Papp Gyula elnökölt. A Cserkészélet 1917. októberi számában adta hírül a bizottság születését. „Megalakult, végre, annyi keserves próbálkozás, titkos és bizalmas tanácskozás után.”

A Háborús Bizottság fő céljai voltak:

- Összefogni a meglevő csapatokat, lehetőséget teremteni hivatalos érintkezésükre.
- Ismét elindítani a háború első éveiben szinte teljesen leállt hírverést.
- Erőfeszítéseket tenni a főváros és az állam támogatásának megnyerésére.
- Kiadni olyan cserkészkönyveket, amelyek elősegítik a mozgalom tagjainak egységesebbé nevelését, képzését.
- Megszervezni a vezetőképzést, mert rátermett és képzett vezetők nélkül elképzelhetetlen és megengedhetetlen új csapatok szervezése.
- A mozgalom fellendítésével és a békés időszakra való előkészítésével ellensúlyozni azokat a munkálatokat, amelyek már évek óta folytak az Országos Testnevelési Tanácsban egy országos premilitáris szervezet megalapozása érdekében.

A bizottsági ülésekről rövid jegyzőkönyvet készítettek, s ezt megküldték a csapatoknak és a fronton küzdő egykori cserkészvezetőknek. A kapcsolattartásnak és -erősítésnek ez is egyik módja volt. Frontkatonák is tudtak vélemény és

...A cserkészkalap sohasem vesztette el tiszta tartalmát, mindvégig a kemény, bátor férfiasság (cowboy-kalap!) és a nemzetközi testvériség jelképe maradt. Csupán egy dologban különbözött a magyar cserkészkalap a világ többi cserkészének fejfedőjétől, mégpedig abban, hogy díszmenetben – 1920 után, Trianontól a nemzeti gyász jeleként árvalányhaját viseltek...

Búsuló juhászok őrise (1916)

tanácsadás formájában segítséget nyújtani az otthoniaknak. A következő hónapokban szétzilálódott vezetőcsoportnak csak a bizottság formális fenntartására volt ereje.

Az 1918-as ősz elérhető közelségbe hozta a várva várt békét, ami egyúttal a központi hatalmak katonai vereségét is jelentette. Sokasodtak egy mélyreható társadalmi változás előjelei. És ezt észre kellett venni ezt a cserkészvezetőknek is. A frontokról lassan hazaszivárgók új eszméket, nemegyszer kemény, katonás munkástílust hoztak magukkal, többen viszont elszánt pacifisták (békepártiak) lettek. A fiatalok mindenütt ott voltak, ahol valami történt, szívták magukba a rendkívüli idők levegőjét. Az alakulás sorrendje szerinti (1912-es számozás) első hét csapat Sík Sándor irányításával ún. Helyi Bizottságot alakított. A bizottság kidolgozta azokat az elveket, amelyekhez a szövetség megalakítása során ragaszkodni fognak. Egyre többet hallattak magukról a

cserkészek is, szeptember, október heteiben országszerre a cserkészmozgalom bizonyos mértékű meglevenedése volt észlelhető. Új csapatok kezdték meg a munkát, a régiak újjáalakultak. Nem egy közülük szerepet vállalt a szövetség megalakításának előkészítésében. Lendületük az 1918. október 31-én induló őszi őrzsás forradalom győzelme után is töretlen maradt. November 1-jén ülést tartott a Háborús Bizottság, amelyet ettől kezdve Magyar Cserkészcsapatok Intéző Bizottságának neveztek, ezzel is jelezve a békés építőmunkára való áttérést. Javasolták, hogy a szövetség haladéktalanul alakuljon meg.

A Cserkészlet tudósítása szerint 1918. november 24-én hívták össze a piarista gimnáziumban az alakuló közgyűlést. „Ott volt mindenki, aki a magyar cserkészmozgalom érdekében valaha is munkát fejtett ki. S ha voltak is disszonáns hangok(...) ritka egyértelműséggel foglalt állást a gyűlés a szövetség megteremtésének fontossága mellett.” A szövetséget mégsem „kiáltották ki”, mert több, az eredeti

Széchenyi hegyi túra, 1918 tavaszán

tervezetet túlszárnyaló javaslat érkezett az elnökséghez. A szövetség második megalakulásának időpontja 1919. március 9. Nem sokkal később, március 21-én kikiáltják a „Tanácsköztársaságot” és júniustól a cserkészcsapatok egy része „úttörőcsapatokká” alakulnak. Augusztus 1-jén lemondott a Forradalmi Kormányzótanács, így 1919. szeptember 21-én harmadszor is megalakul a Magyar Cserkészszövetség. 1920. június 4-én aláírásra került az országot megcsonkító Trianoni-diktátum.

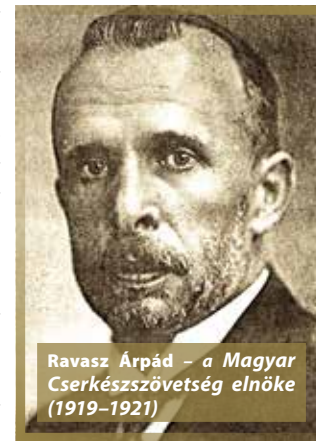
Trianon hatása

A trianoni békediktátum 1920. június 4-én a történelmi Magyarországot megsemmisítette. A történelmi Magyarországból 93 033 km²-nyi rész maradt meg.

A legyőzött országok cserkészei nem is vehettek részt az 1920-ban megrendezett londoni dzsemborin sem. A magyar cserkészek nagy része a trianoni békekötés által húzott határokon kívülre, az utódállamokhoz került. A megmaradt, alig egy-kétezer főt számláló Szövetség vezetőinek (Ravasz

Árpád, Sík Sándor, Major Dezső, Papp Gyula, és mások.) komoly erőfeszítésébe került, hogy a szervezet önállóságát meg tudják őrizni a szélsőjobboldali irányzatok képviselőivel szemben, akik a cserkészlet militarizálását és saját szervezetekbe való beolvasztását akarták elérni. Az önállóság megőrzésének kedvezett, hogy a belpolitikailag konszolidálódó, de külpolitikailag elszigetelt rendszer vezető politikusai felismerték a cserkészlet nemzetközi kapcsolataiban rejlő lehetőségeket. Az utódállamokba került csapatok jelentős részében tovább folytatták a magyar cserkészletet, ahol lehetett nyíltabban, ahol nem lehetett, ott titokban, a nevelési célokban különös hangsúlyt fektetve a magyarságnevelés fontosságára. Az anyaországi cserkészlet a külpolitikai elszigeteltségből kitörő külpolitikájának élharcosa Kaposi Molnár Frigyes külügyi vezető volt.

Ravasz Árpád – a Magyar Cserkészszövetség elnöke (1919–1921)

A magyar cserkészlet felvirágozása, lelkesítő ereje és összetartó ereje példaeértékű korunk cserkésze számára is. Az ifjúságnevelés fontos és még ma is aktualitás. A cserkészlet feladata ma is az, hogy a társadalom számára életrevaló, elkötelezett, felelős és egészséges fiatalokat neveljen. Olyan fiatalokat, akik - mint azt a hőskor tanúságaiból is láthatjuk - minden körülmények között bizakodók és tevékenyek.

A hőskorra emlékezve a Magyar Cserkészszövetség és a határon túli magyar cserkészszövetségek (Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség, Romániai Magyar Cserkészszövetség, Vajdasági Magyar Cserkészszövetség, Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség, Külföldi Magyar Cserkészszövetség, Horvátországi Magyarok Zrínyi Miklós Cserkészcsapata) töretlenül dolgoznak, hogy megvalósítsák Bi-Pi és a magyar cserkészvezetők nagy álmát.

IMPRESSZUM

Kiadta a Magyar Cserkesszövetség

Felelős kiadó	Buday Barnabás csst. (16.)
Főszerkesztő	Bokor Réka csst. (32. SZMCS)
Szerkesztők	<i>Mile József, Szentirmai Cecília, Pataki József, Molnár-Gál Zita, Daradics János, Gaál Sándor, Balogh Béla, Palotás Gusztáv</i>
Művészeti vezető	Sáfár László csst. (433.)
Tervezőszerkesztő	Ribiánszky Péter (442.) Láng András (950.)
Korrektor	Lakatos Gergely csst. (442.)

Az összeállítás során a Szlovákiai Magyar Cserkészek Cserkészgyűjteménye által rendelkezésünkre bocsájtott anyagok voltak felhasználva. A Szlovákiai Magyar Cserkészek Cserkészgyűjteménye a Szlovákiai Magyar Cserkesszövetség hivatalos gyűjteménye, s fenntartója a révkomáromi KUCKÓ polgári társulás.

A kiadvány támogatója a Szlovákiai Magyar Cserkesszövetség. www.szmcs.sk, szmcs@szmcs.sk

